

21.9.2023
TORSDAGSSERIEN¹
MUSIKHUSET KL. 19.00

NICHOLAS COLLON
DIRIGENT

ELINA VÄHÄLÄ
VIOLIN

Magnus Lindberg:
Absence

13 min

Benjamin Britten
Violinkonsert op. 15

31 min

- 1. Moderato con moto – Agitato – Tempo primo*
- 2. Vivace – Animando – Largamente – Cadenza*
- 3. Passacaglia: Andante lento (Un poco meno mosso)*

PAUS 20 MIN

Dmitrij Sjostakovitj
Symfoni nr 10 e-moll op. 93

57 min

- 1. Moderato*
- 2. Allegro*
- 3. Allegretto – Largo – Più mosso*
- 4. Andante – Allegro – L'istesso tempo*

Paus ca kl. 19.55. Konserten slutar ca kl. 21.20.

MAGNUS LINDBERG: ABSENCE

För modernister har Beethoven alltid utgjort ett exempel på en tonsättare som på sin tid inte var rädd för att eftertrakta nya världar. Magnus Lindberg (f. 1958) har begrundat möjligheten att möta honom: "Hur kan man nalkas Ludwig van Beethoven? Självt vill jag träda försiktigt, för att inte kränka honom eller själv bli överkörd av hans enorma personlighet."

Lindberg har i sina verk gått Beethoven till mötes ett flertal gånger. *Two episodes (Two episodes)* från år 2016 tog nionde symfonin som utgångspunkt. År 2020 firades Beethovens 250-jubileum. För Rotterdams filharmoniker komponerade Lindberg *Absence* ("Frånvaro"), vars

musikaliska utgångspunkt var Beethovens pianosonat nr 26 "Les adieux".

Orkesterbesättningen i Lindbergs *Absence* motsvarar i stort sett den som Beethoven använder sig av, men han har inte eftersträvat dennes stil. Bland sina musikaliska lån nämner Lindberg den elffte takten i "Les adieux"-sonatens långsamma sats, en oktavlång kromatisk tongång som höjer sig ur basstämman i slutet av andra symfonins första sats och orkesterackordet som inleder finalen i nionde symfonin. Dessa element har introducerats i Lindbergs egen tonvärld, som också blommar av modern virtuositet med impressionistiska färg effekter.

2

BENJAMIN BRITTEN VIOLINKONSERT OP. 15

Benjamin Britten (1913–1976) violinkonsert op. 15 från år 1939 är tresatsig, men inte på traditionellt vis. Förebilden kan ha varit Prokofjevs första violinkonsert eller intryck som Britten fick under ett besök vid ISCM-festivalen i Barcelona 1936. Hos den pacifistiske tonsättaren väckte det pågående spanska inbördeskriget dystra tankar, som smälte samman med de minnesbilder som han hade från en av festivalens konserter, där han hörde Alban Bergs violinkonsert, som påminner om en själamässa.

Konsertens första sats (*Moderato con moto*) domineras av en sjungande solomelodi för violin. Det mera rytmiska andra temat får här en biroll, men i andra satsen väcker ackompanjemangets ostinatofigurer en rytmisk impuls som får flykt.

Den scherzoliknande mellansatsen (*Vivace*) uppdaterar violinens demoniska drag till 1900-talet. Orkestreringen förstärker motiv som dansar i skalor och soloviolinen visslar i eteriska höjder tillsammans med piccolorna och flöjterna. Violinens solokadens bygger en övergång till finalen.

I början av finalsatsen introducerar basunerna under violinmelodin en upprepad basfigur som fungerar som grund för variationerna. Expositionen har anför trots orkestern, vilket accentuerar musikens kontrapunktiska natur. Med sin elegiska sång ställer soloviolinen igen sig i förgrunden.

Med sina nio variationer kulminerar finalen i en episk coda och avtar slutligen med tonen D.

DMITRIJ SJOSTAKOVITJ: SYMFONI NR 10 E-MOLL OP. 93

I sin tionde symfoni trädde Dmitrij Sjos-takovitj (1906–1975) fram bakom sina monumentala kulisser. Tonsättarens innersta tankar och erfarenheter, hans humanism blev musikens nervcentrum. Det blev viktigt att fastställa sin riktiga identitet i en miljö, där man blev tvungen att visa upp så många ansikten. Det var inte enbart något som hade med sov-jetsystemet att göra, utan det utgjorde en del av letandet efter det egna jaget som var allmänt inom konsten på 1900-talet.

I första satsens melankoliska stråkmoti- vör hörs tydligt hur han drar sig tillbaka i en inre sfär. Djupt i basstämman och i mellanregistret tar en polyfon spänning form och växer till rivande fortissimo. Sjos-takovitj antyder att det är fråga om att leta efter sin identitet. Det gör han genom att låna ett motiv från sin romans "Vad är mitt namn för dig?" op. 91/2 till text av Pusjkin.

Klarinetten markerar huvudtemats framträdande, medan det lättare andra temat spelas av en ensam flöjt. Efter utbrotten övergår musiken i en coda, där solopiccilon sjunger en psalm.

Scherzot är verkligen ingen lek. Dunc- kande rytmer hopar sig till en polyfon skräckvision, i vars groteska drag det inte finns någonting roligt. Satsen slut- tar med ett rungande stridsrop. Här kan man känna igen en verksamhet som utförs av ett ansiktslöst, brutalt terrori- serande system.

Den långsamma satsens huvudtema kastar förstulna blickar omkring sig men förvandlas till ett valsmotiv, där man upp- fattar tonerna D–Ess–C–H, ett tema som är centralt i verket och i Sjos-takovitjs hela

produktion. Kryptogrammet blottar ton- sättarens namn som svar på Pusjkincita- tet i första satsen.

Hoppfullhet i satsen inges av valthor- nets lockrop, som är besläktat med det inledande motivet i Mahlers *Das Lied von der Erde*, en jämförelse mellan livets överflöd och den dystra döden. I slutet av Andantet tar en valsepisod över.

Finalen börjar med ett meditativt Andante, där oboen ackompanjerad av stråkarna spelar en melankolisk melodi. Allegrodelen kommer långsamt igång. Optimismen i den avslutande satsen är inte entydig. Humor, ångest och demoni färgar episoderna, innan musiken kom- mer in på sluttrakans heroiska glöd.

Antti Häyrynen

NICHOLAS COLLON

Britten Nicholas Collon hör till den yngre generationens mest efterfrågade och uppskattade dirigenter. I augusti 2021 tillträdde han som den nionde chefsdirigenten för Radions symfoniorkester och fortsätter på sin post fram till sommaren 2028.

En viktig del av Collons programplanering för RSO utgörs av ett urval tematonsättare som varierar från en säsong till en annan. Under spelåret 2023–24 har han valt Richard Strauss och George Benjamin samt några unga konstnärer inom ramen för temat Framtiden, Collon dirigerar RSO:s säsongskonserter och därutöver orkesterns utländska gästspel i Concertgebouw i Amsterdam samt på hemlandsturné i Idensalmi, Etseri och Saastamala.

4 Collon är även chefsdirigent för den brittiska kammarorkestern Aurora Orchestra som han själv grundade år 2004. Han har arbetat med Residentie-orkestern i Haag sedan år 2016. Först delade han posten som huvuddirigent (principal conductor) med Jan Willem de Vriend och 2018–2021 fick han hela ansvaret som chefsdirigent. Sedan hösten 2017 har han även varit förste gästdirigent för Gürzenich-Orchester Köln.

Collon har gästdirigerat ett flertal berömda orkestrar: utöver de brittiska topporkestrarna bl.a. Tonhalle-orkestern i Zürich, Frankrikes nationalorkester, radiosymfonikerna i Wien, Danmark och Frankfurt, samt Minnesotas symfoniorkester.

Collon har en bred repertoar och har även arbetat som operadirigent. Han har dirigerat över 200 nya verk, bland dem många uruppföranden och premiärer av kompositörer som bl.a. Unsuk Chin, Philip Glass, Colin Matthews, Nico Muhly, Oli-

vier Messiaen, Krzysztof Penderecki och Judith Weir.

Under säsongen 2021–22 spelade Collon in musik med RSO av Sibelius, Thomas Adès och Lotta Wennäkoski. Bland hans skivinspelningar med Aurora Orchestra vann skivan Road Trip (Ives, Copland, Adams och Muhly) år 2015 priset Echo Klassik i serien Klassik ohne Grenzen. Aurora Orchestras första utgåva för Deutsche Grammophon var den 2020 utkomna skivan Music of the Spheres (Mozart, Max Richter, Adès, Dowland/Muhly och Bowie). Han har därtill spelat in musik av bl.a. Haydn, Ligeti, Britten och Delius samt med Hallé-orkestern ett flertal skivor med modern repertoar.

ELINA VÄHÄLÄ

Violinisten Elina Vähälä, hyllad för sin virtuositet och sina självfulla tolkningar, hör till instrumentalisternas internationella elit. Hon har sedan sommaren 2023 varit konstnärlig ledare för Musikfestivalen i Nådendal, en roll som hon tog över efter Arto Noras över 40-åriga period.

Vähälä debuterade bara 12 år gammal som solist för Sinfonia Lahti. Förutom med inhemska orkestrar har hon uppträtt som solist med ett flertal amerikanska och svenska orkestrar (t.ex. Stockholms och Göteborgs symfoniorkestrar och Sveriges Radios symfoniorkester) samt bl.a. Beethoven-orkestern i Bonn, filharmonikerna i Dortmund och Strasbourg samt symfoniorkestern Yomiuri Nippon i Tokyo

Vähäläs repertoar spänner från Bach till nutida musik och hon har uruppfört verk av bl.a. Sallinen, Curtis-Smith, Jaakko Kuusisto, Kalevi Aho och Jan Sandström. Hon har spelat in bl.a. Szymanowskis, Coriglianos och Jaakko Kuusistos violinkonserter samt violinkonserter och kamarmusik av Haydn.

Vähälä har varit professor vid musikhögskolan i Karlsruhe; numera är hon engagerad vid Universitet för Musik und darstellende Kunst Wien.

Vähäläs instrument är en Giovanni Battista Guadagnini från år 1780.

RADIONS SYMFONIORKESTER

5

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppdrag att producera och främja inhemsk musikkultur. Orkesterns chefsdirigent är Nicholas Collon.

Radioorkestern grundades år 1927 med en besättning på tio musiker. På 1960-talet utvidgades RSO:s besättning till full symfoniorkester. Orkesterns chefsdirigenter har varit Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo och Hannu Lintu.

Utöver de stora klassisk-romantiska mästerverken omfattar RSO:s repertoar en hel del ny musik och orkestern uruppför årligen ett flertal verk som beställts av Yleisradio. Till RSO:s uppgifter hör även att göra friköpta inspelningar för Yleisradios arkiv av hela den inhemska orkestermusiken.

RSO har spelat in på skiva verk av bl.a. Mahler, Bartók, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen. Orkestern har för sina inspelningar fått Gramophone Award två gånger – för Lindbergs klarinettkonsert 2006 samt för Bartóks violinkonsert 2018. Orkesterns övriga pris omfattar bl.a. BBC Music Magazine Award, Presto Classical, MIDEM Classical Award samt nominering till Grammy 2020 och 2021. Skivan med Sibelius tondikter och sånger fick priset International Classical Music (ICMA) 2018. Det inhemska EMMA-priset har RSO fått 2016 och 2019.

RSO:s konserter sänds direkt på Yle Arenan och i Yle Radio 1 samt samma kväll med fördröjning på Yle Tema. Inspelningar av konserterna sänds på Yle TV1.